

Norske fjelde og fjordudsigt som ramme for **NORDINFOLit's sommerskole 2008**

Af Jette Meelby, Anja Toft Ingwersen og Solveig Bach Sandal

"Fly me to the moon and let me play among the stars", Howard (1954)¹.

Sådan begyndte en oplægsholder sit oplæg på NORDINFOLit's² sommerskole og sådan følte vi det næsten, da vi tilbragte en uge i et af Norges smukkeste områder, Ulvik, i bunden af Hardangerfjorden.

Jette Meelby

Sundhedsvidenskabeligt Bibliotek, Hillerød Hospital
jmee@hih.regionh.dk

Anja Toft Ingwersen

VIA University College, Læreruddannelsen Skive
ati@viauc.dk

Solveig Bach Sandal

ASB Bibliotek, Århus Universitet
sobs@asb.dk

Ulvik er stedet, hvor den norske frugt avles, hvor fjorden er 800 meter dyb og hvor man kan se sneklædte fjelde om sommeren. En vidunderlig kombination. Mandag den 16. juni 2008 om formiddagen mødtes ca. 40 biblioteksfolk fra Norge, Sverige og Danmark på Bergen Universitetsbibliotek. Vi skulle deltage i NORDINFOLit's sommerskole 2008. Overskriften for årets sommerskole var *"Fra praksis til teori og fra teori til praksis. Om bibliotekarens handlingsberedskab i mødet med brugeren"*³.

De fem dage vi tilbragte i Norge var en god blanding af undervisning, workshops, kulturelle indslag og god mad og vi vil forsøge at gengive lidt af undervisningsprogrammet og den gode stemning i nærværende artikel.

Olga Dysthe om faglig vejledning

Tirsdag den 17. juni begyndte det faglige program med et foredrag af Olga Dysthe, professor i pedagogikk ved Afdeling for uddanningsvidenskab, Universitetet i Bergen. Hun talte om den faglige vejledning af studerende på universitetsniveau. Første del af hendes oplæg tog udgangspunkt i bogen: Dysthe, O. & Samara, S. (red.) (2006). *Forskningsvejledning på master- og doktorgradsnivå. [Research supervision at master and PhD level]* Oslo: Abstrakt forlag.

Hendes overordnede budskab var, at vejledningssituationen, der anses som det mest private rum i universitetsregi, skal åbnes op. Den "private" 1-til-1 vejledning er passé og skal erstattes af en mere netværkspræget struktur – et fagfællesskab.

At den "private" vejledning er passé skyldes flere ting: Dels at isolation er et stort problem blandt de studerende, når de opsøger deres faglige vejleder, møder de ofte en lukket dør, da det kniber med at få en tid hos vejlederen. Dels kan der opstå ejerskabsproblemer, at vejleder tager styring over projektet og den studerende derved ikke føler projektet/opgaven som sin. Endelig er vejlederne ofte meget dårligt rustede, når det gælder konflikthåndtering i vejledningssituationer, f.eks. i forhold til hvad man stiller op overfor ovennævnte problematikker i vejledningen.

En anden faktor er ændringer i forskningspolitikken. Der er sjældent mulighed for at komme med "sit eget projekt". Ofte udbydes projekterne som forankret i en forskergruppe, der har en række forhåndsprioriterede områder. Her skal man indgå i et team og arbejde netværksorienteret. Olga Dysthe nævner også en række kompetencer, som f.eks. evnen til at samarbejde og evnen til at læse kritisk – internationalt prioriterede kom-

petencer, som heller ikke understøttes af 1-til-1 vejledning.

Hvad gør vi så for at komme disse problematikker til livs? Dysthe foreslår, at man involverer flere kolleger i vejledningen – altså en slags vejledningsteams, hvor man indfører en mere fællesskabsorienteret vejledning. I disse vejledningsteams skal andre faggrupper, f.eks. bibliotekarer, også inddrages og desuden skal medstuderende inddrages mere aktivt i form af f.eks. forskerskoler og studiekredse.

Hvad kan biblioteket så bidrage med i forhold til den faglige vejledning (der ifølge Olga Dysthe indeholder elementer som det faglige indhold, den videnskabelige metode, processer, forskningshåndværket, den faglige kultur mm.)?

Selve forskningshåndværket er mere end informationskompetence; det rækker helt fra litteratursøgning til selve skriveprocessen – en proces som biblioteket kan indgå i. Olga Dysthes erfaring er nemlig, at nogle af de helt basale ting i processen omkring at begå en akademisk opgave/afhandling ikke altid sidder på ryggraden af universitetsstuderende og forskere. Her har bibliotekarer værktøjet til at bistå i udarbejdelsen af

Den "private" 1-til-1 vejledning er passé og skal erstattes af en mere netværkspræget struktur – et fagfællesskab

¹ Bart Howard (1954). Originaltitel: In other words.

² NordINFOLIT er et samarbejde mellem de nordiske lande omkring informationskompetence.

³ Se sommerskolens hjemmeside og præsentationer fra sommerskolens oplægsholdere på: <http://nordinfolit-sommerskole.uib.no>

På sommerskolens første dag var der foredrag om Bergens historie og rundvisning på programmet. Vi blev vist rundt på tre af byens biblioteker. Bibliotekerne tilhørte hver sin uddannelsesinstitution og lå spredt rundt i byen, så vi fik på den måde set lidt af Bergen fra en bus. De tre biblioteker var Bergen Universitetsbibliotek for Humaniora (Høgskolen i Bergen), Biblioteket på Landås (Afdelingen for læreruddanning), samt biblioteket på Norges Handelshøyskole i Bergen. Tre biblioteker som alle havde de studerende i centrum, og som havde nyindrettet bibliotekets lokaler ud fra de studerendes behov – med fokus på flere læsepladser.

Sidst på eftermiddagen den første dag artede vejret sig fra en meget lidt bergensk side, (området omkring Bergen er kendt for megen nedbør), og den blå himmel fik sommerskolens arrangører til at ændre busruten mod Ulvik. Vi kørte derfor langs Hardangerfjorden ca. 2 ½ time, en tur hvor mange havde troet, de skulle sove lidt, men som blev en uforglemmelig tur, ikke mindst p.g.a. Tove Pemmer Sætre. Til daglig er Tove leder for biblioteket ved Høgskolen i Bergen, men hun har tidligere været fylkesbibliotekssjef i Hordaland i 20 år, og hun kender derfor området rigtig godt. Hun guidede os langs fjorden med vid og humor, og øste af sin oprigtige glæde for området – krydret med biblioteksanekdoter fra sin tid som fylkesbibliotekssjef.

Tirsdag aften stod i den norske digter Olav H. Huges tegn (1908-94). Hauge levede det meste af sit liv i Ulvik. En af deltagerne på sommerskolen, Anette Kure, havde tidligere været leder af Ulvik bibliotek, og truffet Olav Hauge privat. Anette Kure læste flere gange på sommerskolen digte højt af Hauge, svært tilgængelige for os danskere, men meget stemningsfyldt.

Vi fik en guidet tur ved Arne Skjerven. Turen gik fra Huges mindesmærke i Ulvik, over hans gravsted og op af fjeldet til Rossvoll, som var Huges hjem. Hauge levede på Rossvoll som frugtavl og var en af de største norske modernistiske lyrikere. På Rossvoll hørte vi flere digte oplæst og fik serveret frisklavet cider fra Hardangers frugtavl.

forskningsoversigter. Udgangspunktet for enhver opgave/afhandling er den forskning, der allerede eksisterer. Desuden nævnte hun også nogle af de mere tekniske opgaver, som elektronisk dokumenthåndtering, samt formidling af resultater.

Anden del af Dysthes oplæg var en kort præsentation af forskellige definitioner på læring og tre centrale læringsperspektiver og tilgange (den behavioristiske, den kognitive og den sociokulturelle tilgang).

Pointen med denne gennemgang var at skærpe deltagerens opmærksomhed på, at middel og mål skal passe sammen. Altså, passer vores vurdering/evaluering til den type læringssyn som praktiseres? (F.eks. kan man stille spørgsmålstegn ved om PISA-undersøgelserne kan sige noget om klasseundervisning).

Derfor: En vejleders grundlæggende syn på læring og undervisning er altafgørende for, hvad god vejledning er. Man skal vælge ståsted! Den gode vejleder bekender sig til én tilgang, men behersker alle tre.

Flere tanker om bibliotekarens rolle i faglig vejledning

Helt i tråd med Olga Dysthes oplæg fortsatte Therese S. Skagen og Maria Carme Torras, Universitetsbiblioteket i Bergen, med at holde fokus på bibliotekarens rolle i faglig vejledning. I deres oplæg, der også bestod af en workshop, tog de udgangspunkt i, at bibliotekaren skal mere ind i selve processen omkring vejledning og helt ind i en faglig sammenhæng. De præsenterede

en model, som de kalder "Supervision tendem", hvor den faglige vejleder (Academic supervisor) er Primary Supervisor og hvor bibliotekaren (Academic librarian) kan have en af følgende tre roller:

- **Secondary supervisor:** En supplerende men formaliseret rolle, hvor bibliotekaren er en ressourceperson som tilbyder råd og vejledning i forhold til et givent ekspertområde – det handler om fremfindning og anvendelse af information.
- **Process supervisor:** Bibliotekaren som procesguide, der tilskynder og intervenserer med den studerende undervejs i processen.
- **Counsellor:** Lidt en blanding af de to ovenstående. Bibliotekaren er løbende i dialog med den studerende, men er trådt et skridt i baggrunden i forhold til rollen som Process supervisor. Bibliotekaren er hele tiden til stede/til rådighed i processen, men det er den studerende som suverænt styrer processen⁴.

En anden pointe Skagen og Torras betonedes var, at der skal mere fokus på HVORFOR informationssøgning er vigtigt og ikke så meget hvordan. Det gælder især i de første møder med de studerende, hvor bibliotekaren måske ofte har travlt med at præsentere baser og værktøjer. De nye studerende skal præsenteres for indhold og ikke form.

Et andet af deres budskaber var, at bibliotekaren skal blande sig meget mere direkte i studierne og at det i mange tilfælde gør en stor forskel for de studerende, hvor bibliotekaren befinder sig i

processen. Som Olga Dysthe også var inde på i sit oplæg, er netværkstankegangen og inddragelsen af andre studerende og faglige fællesskaber også vigtige i vejledningssituationer.

Maria Carme Torras er desuden aktuell i sensommeren 2008 med en ny bog, skrevet sammen med Tove Pemmer Sætre⁵.

Diskussion af open access på programmet

Efter at have haft fokus på bibliotekarens rolle i vejledning var Open Access (OA) temaet for resten af eftermiddagen. Ole Gunnar Evensen og Ingrid Cutler, Universitetsbiblioteket i Bergen, berettede om deres arbejde med det institutionelle arkiv Open Research Archive (BORA). Hver deltager på sommerskolen havde desuden fået til opgave at lave et oplæg om enten egen institutions erfaringer med OA eller sit lands status på området. Evensen og Cutler stillede spørgsmålene:

Diskussion af open access på programmet

- I hvilken grad skal biblioteket vejlede om ophavsret og kontrakter i forbindelse med arbejdet med institutionelle arkiver?
- Er støtte til etablering af Open Access-tidskrift en opgave for biblioteket?
- Hvordan kan biblioteket arbejde aktivt for at forskerne skal publicere Open Access?
- Hvordan kan biblioteket bevidstgøre forskerne i forhold til deres rettigheder?

⁴ Torras, M.C. & Skagen, T. (2008). *Bibliotekarens rolle i faglig vejledning*. Powerpoint-præsentation lokaliseret 12.08.08 på: http://nordinfolit-sommerskole.uib.no/doc/Bibliotekarens_rolle_Torras_Skagen.pdf

⁵ Torras, MC. & Pemmer Sætre, T. (2008). *Information literacy education: A process approach. professionalising the pedagogical role of academic libraries*. Oxford: Chandos Publ.

Selve forskningshåndværket er mere end informationskompetence; det rækker helt fra litteratursøgning til selve skriveprocessen – en proces som biblioteket kan indgå i.

Evensen og Cutler var klare i deres anbefalinger til sommerskolens deltagere. Selv om det er vanskeligt at arbejde med publicering og ophavsret, så mener de, at det er en oplagt biblioteksupgave at blande sig i OA arbejdet. Det er nu bibliotekerne bliver spurgt til råds, og det er nu vi skal gribe opgaven, lyder deres anbefaling.

Desværre blev diskussionens fokus drejet mere og mere over på konkrete erfaringer med at drive institutionelle arkiver med studenteropgaver, men vores oplevelse var, at Norge og Sverige generelt er meget længere fremme i implementeringen af OA.

”Kunnskapsbasert praksis”: Hvordan kan vi bruge det på biblioteket?

Onsdagens oplægsholder Lena Nordheim, projektleder ved Senter for kunnskapsbasert praksis, Høgskolen i Bergen, er en central person blandt Bergens bibliotekarer. Hun har gennem de sidste år afholdt kurser for bibliotekarer på uddannelsesinstitutioner i ”Kunnskapsbasert praksis”- måske bedre kendt som evidensbaseret praksis. Lena Nordheims mission⁶ er at udbrede brugen af denne praksis og som forberedelse til dagen, havde vi læst en videnskabelig artikel, som vi arbejdede med i grupper på baggrund af Nordheims teorier.

Evidensbaseret praksis er en integration af tre former for ”kunnen”: Den forskningsbaserede og erfaringsbaserede kunnen, samt brugernes kundskaber og medvirken. I en kontekst udgør de tre områder den evidensbaserede praksis, der har til formål at forbedre biblioteks- og informations-services, ved at bringe de bedste erfaringer/praksisser sammen indenfor et område.

Vi arbejdede med Lena Nordheims teorier ud fra seks trin, der udgør den evidensbaserede praksis:

1. Refleksion i det faglige arbejde, erkendelse og identifikation af informationsbehov.
2. Formulering af spørgsmål (hvordan undersøges et givent område).
3. Litteratursøgning (udvælgelse af kilder og udarbejdelse af søgestrategi).

4. Kritisk vurdering af forskning (kritisk gennemlæsning af forskningsresultater og artikler).
5. Anvendelse af forskning sammen med egne erfaringer og i forhold til konkrete behov.
6. Evaluering (betydning af det undersøgte og af egen praksis i processen)⁷.

Midt på eftermiddagen blev Nordheims oplæg afbrudt af et eksempel på evidensbaseret praksis fra ”det virkelige liv”. Bente Tveito, bibliotekar ved Høgskolen i Bergen, fortalte om den Journal Club, som bibliotekarerne ved Høgskolen deltager i. En Journal Club er en ”læsegruppe” som mødes med jævne mellemrum, for at diskutere og vurdere forskningsartikler og se om deres resultater kan overføres til egen institutions praksis. Hendes erfaringer med Journal Club var så positive, at rigtig mange af sommerskolens deltagere fik lyst til at oprette tilsvarende Journal Clubs på egne biblioteker. Tveito fremhævede især positive gevinster som øvelse i kritisk læsning, faglig fornyelse, større fortrolighed med forskningsmetode samt ikke mindst det faglige netværk mellem de deltagende bibliotekarer.

Biblioteksdidaktik på programmet

Torsdag formiddag talte Tove Pemmer Sætre om relationen mellem planlægning og evaluering af biblioteksundervisning. Hun kombinerede to didaktiske modeller, *Den didaktiske relationsmodel* og *Den didaktiske praksistrekant*⁸.

Førstnævnte lægger vægt på samspillet mellem centrale faktorer i et undervisningsforløb. De centrale faktorer i modellen er: Elev, mål, rammer, arbejdsmåder, indhold og vurdering/evaluering. Modellens formål er at sætte fokus på de mest centrale faktorer i undervisning og åbne op for at planlægningen og selve undervisningen, er en helhed, der ikke styres af en faktor alene. Den didaktiske trekant er en vejledningsmodel, der skal åbne op for refleksion over den pædagogiske praksis i undervisning, og ved at anvende modellen kommer man omkring vigtige overvejelser

i et undervisningsforløb. Sættes pointen er, at en kombination af modellerne sætter undervisningsplanlægning i en større kontekstuel sammenhæng, der er nødvendig og som fordrer læring i forbindelse med den undervisning bibliotekarer udfører.

Om eftermiddagen blev vi præsenteret for forskellige måder at drive uddannelsesbibliotek på. En af dem var Tormod Tobiasen, Høgskolen i Bergen, der fortalte om undervisning med ”mappeopgaver”. Erfaringer fra et samarbejde mellem biblioteket og undervisere på læreruddannelsen i Bergen. Med LMS-systemet ”It’s learning” som lærings- og kommunikationsplatform har de gennemført undervisning, hvor biblioteket er en integreret del af undervisningen i faget KLM (Kristendom, livsoplysning og medborgerskab). Biblioteket er dels selv ansvarlig for dele af undervisningen og dels integreret ved at gøre pensum tilgængeligt i ”It’s learning”.

På gensyn i Nymindegab 2009

Som afslutning på sommerskolen 2008 fortalte Christina Tovoté fra NORDINFOLIT’s bestyrelse om arbejdet i NORDINFOLIT, og hun ønskede på gensyn til sommerskolen 2009, hvor Danmark har værtskabet. I Danmark er DF’s Forum for Brugeruddannelse⁹ i gang med forberedelserne og sommerskolen bliver afholdt i et noget fladere landskab, nemlig i Nymindegab i Vestjylland¹⁰.

Deltagelsen på NORDINFOLIT’s sommerskole har været lærerig. Der har været en god sparring mellem deltagerne og selvom sommerskolen afholdes på de nordiske sprog, har de sproglige barrierer ikke været store. Når man drager ud, er det ofte med forventningen om, at nogen har fundet ”de vise sten” - i forventningen om at få ”svar” med hjem. Det er selvklart ikke tilfældet, men vi har fået en håndfuld bud på nogle svar, inspiration og værktøjer til at komme videre i det daglige arbejde med informationskompetence.

⁷ Nordheim, L. (2008). Kunnskapsbasert bibliotekpraksis. Powerpoint-præsentation lokaliseret 12.08.08 på: <http://nordinfolit-sommerskole.uib.no/ressurser.html>

⁸ Sætre, T.P. (2008). Relasjon mellom planlegging og evaluering illustrert ved to didaktiske modeller. Powerpoint-præsentation lokaliseret 12.08.08 på: <http://nordinfolit-sommerskole.uib.no/ressurser.html>

⁹ Se mere om DF’s Forum for Brugeruddannelse: <http://www.dfdf.dk/fora.php?forald=1>

¹⁰ Nymindegab kro og konferencecenter: www.nymindegabkro.dk/index.htm

⁶ Haglund, L. & Olsson, P. (2008). The Impact on University Libraries of Changes in Information Behavior Among Academic Researchers: A Multiple Case Study. *The Journal of Academic Librarianship*, vol. 34(1), pp. 52-59.